

Litlir fyrirburar

Hvað þarf kennari að vita?

Litlir fyrirburar á Íslandi – Hvað þarf kennarinn að vita?

Lifun og heilsa fyrirbura sem fæddust

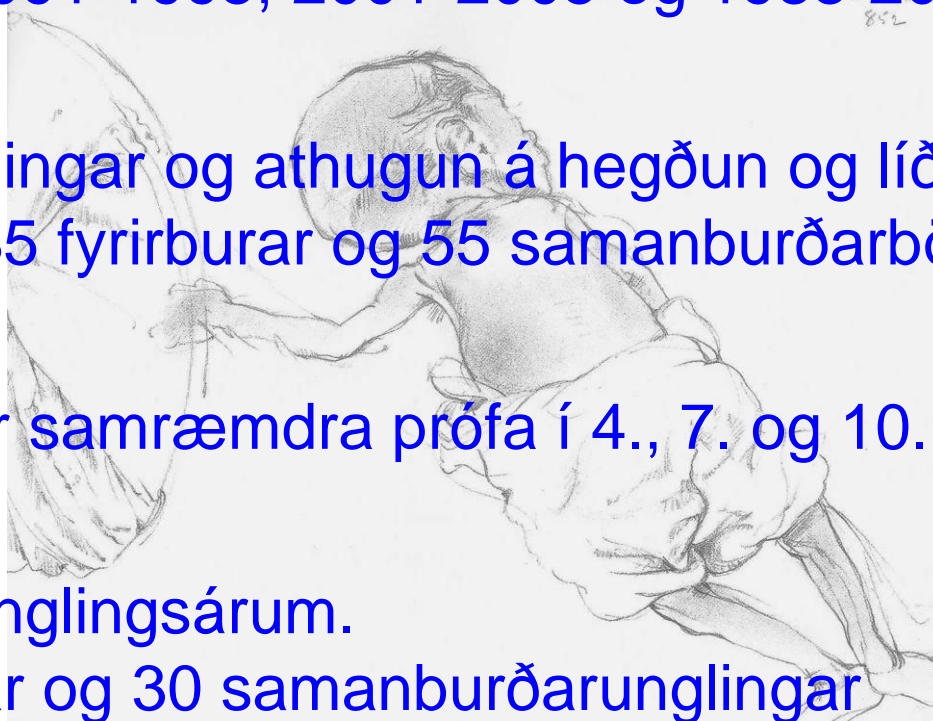
1982-90, 1991-1995, 2001-2005 og 1988-2012

Þroskamælingar og athugun á hegðun og líðan við 5 ára aldur. 35 fyrirburar og 55 samanburðarbörn

Niðurstöður samræmdra prófa í 4., 7. og 10. bekk.

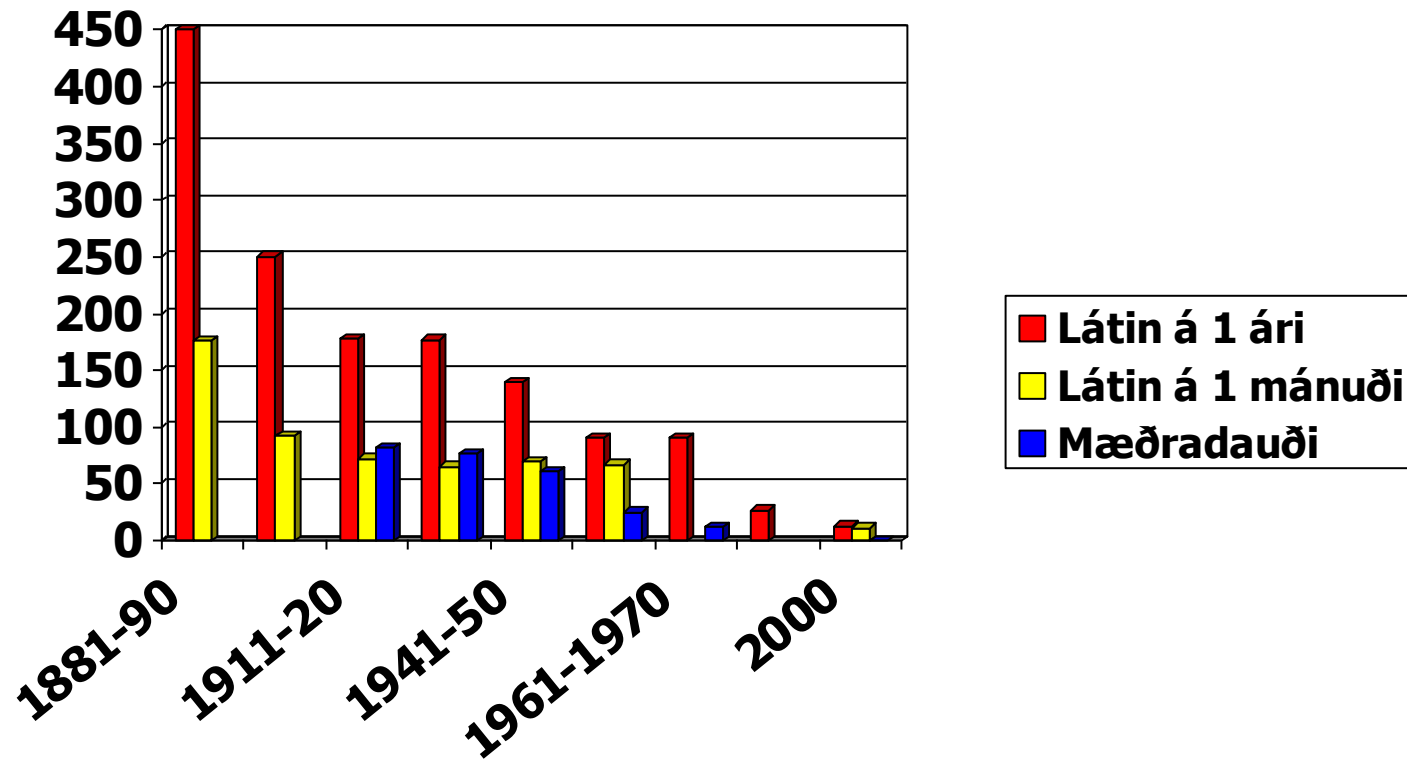
Staðan á unglingsárum.

30 fyrirburar og 30 samanburðarunglingar

Ungbarna- og mæðradauði á Íslandi í 100 ár

Fæðingarskráning og lifun lítilla fyrirbura (ELBW < 1000g)

Tímabil	1982 – 1990	1991 – 1995	2001 – 2005
Meðaltal fæðinga á ári	4.264	4.452	4.185
Heildarfjöldi ELBW fæðinga	116 (0.3%)	102 (0.5%)	70 (0.3%)
Meðaltal ELBW fæðinga á ári	13	20	14
Lifandi fædd ELBW börn	87 (75%)	67 (66%)	49 (70%)
Lifandi fædd ELBW börn á ári	10	13	10
Á lífi við 5 ára aldur 500-999g	19 (22%)	35 (52%)	31 (63%)
Á lífi við 5 ára aldur 800-999g	(30%)	(58%)	(90%)

Heilsufarsupplýsingar mæðra

Hjúkrunarkonur og nennar inni á vaktstofu á milli þronur sjúklingum. Myndin tekið í nóvember 1963.

Tímabil

1982 – 1990

1991 – 1995

2001 – 2005

Mæður fyrirbura

meðalaldur

26 ára

30 ára

30 ára

meðalmeðgöngulengd

27 vikur

27 vikur

27 vikur

Helstu sjúkdómar mæðra

Hækkaður blóðþrýstingur

11%

23%

42%

Blæðing fyrir fæðingu

42%

23%

19%

Staðfest sýking

11%

14%

13%

Reykingar á meðgöngu

37%

42%

26%

Fæðing með keisaraskurði

21%

57%

74%

Heilsufarsupplýsingar barna

1982 – 1990

1991 – 1995

2001 – 2005

Helstu sjúkdómar barna

Lungnasjúkdómur fyrirbura

100%

97%

81%

Opin fósturslagæð

47%

46%

52%

Sýkingar

47%

46%

68%

Garnadrep

11%

3%

10%

Heilablæðing

11%

6%

19%

Heilsa og vöxtur

Við 5 ára aldur

Litlir fyrirburar voru styttri, léttari og með minna höfuðummál en jafnaldrar og glímdu við meiri heilsufarsvanda en fullburða samanburðarbörn.

Astmi, krampar og næringarvandi voru algengustu vandamálin.

Á unglingsárum

Hæð, þyngd og höfuðummál voru svipuð og hjá jafnöldrum, en fyrirbura-unglingar glímdu við meiri heilsufarsvanda en jafnaldrar

Astmi, flogaveiki, kvíði og vanlíðan, voru algengust.

Niðurstöður þroskamælinga við 5 ára aldur

	Fyrirburar meðaltal	Jafnaldrar meðaltal	<i>p</i>
WPPSI-R			
Verkleg greindartala	94.7	115.6	<0.001
Munnleg greindartala	92.8	102.9	<0.001
Heildartala greindar	93.6	110.0	<0.001
TOLD-2P			
Málþroskatala	93.7	101.7	0.025
MAP			
Skynhreyfiproski	14*	45*	<0.001

* = percentile

Hegðun við 5 ára aldur – Mat foreldra

Fyrirburar eru hlédrægari og eiga í meiri erfiðleikum með einbeitingu og félagsleg samskipti en jafnaldrar

Child Behaviour Checklist

	Fyrirburar	Jafnaldrar	
	m	m	p
Total problem score	25.1	14.1	0.001

Johnson og Marlow 2011:

Preterm behaviour phenotype = Symptoms of inattention, anxiety and social difficulties.

Niðurstöður þroskamælinga við 5 ára aldur

WPPSI-R, TOLD-2P, MAP

Fyrirburar

Jafnaldrar

Öll próf innan/fyrir ofan meðallag

26%

80%

Eitt/fleiri próf > 1 SF fyrir neðan meðallag

49%

16%

Eitt/fleiri próf > 2 SF fyrir neðan meðallag

26%

4%

Hömlun - Disability

Af 35 fyrirburum árána 1991-1995 voru 6 (17%) skilgreindir með hömlun:
Þroskahömlun, CP-hreyfihömlun, Blindu.

Af 189 fyrirburum árána 1988-2012 voru 32 (17%) skilgreindir með hömlun:
Þroskahömlun, CP-hreyfihömlun, Einhverfu, Heyrnar/Sjónskerðingu.

Fyrirburar í grunnskóla – það sem kennari þarf að vita

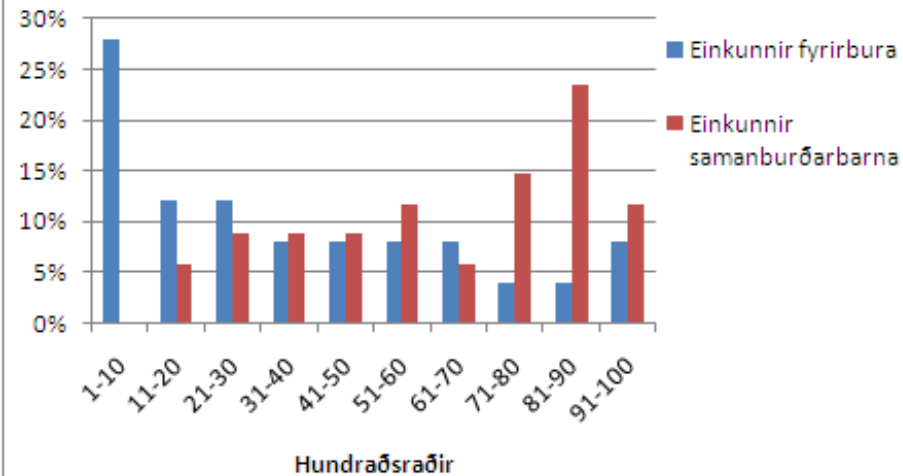
- Fínhreyfingavandi og slök samhæfing
- Óróleiki og einbeitingarskortur
- Klaufaleg samskipti
- Áreitni og einelti
- Upplýsingar frá leikskóla og heilsugæslu

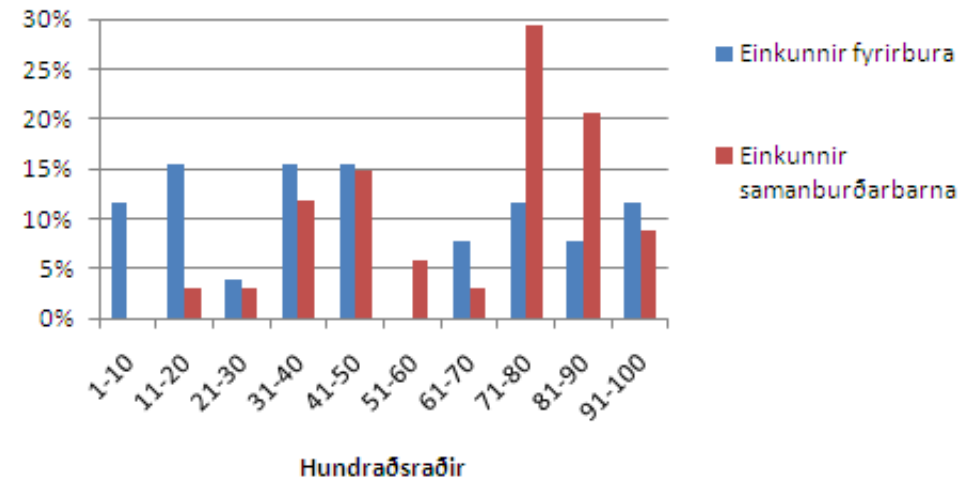
4. bekkur

Samræmd próf í stærðfræði og íslensku

4. bekkur - Stærðfræði

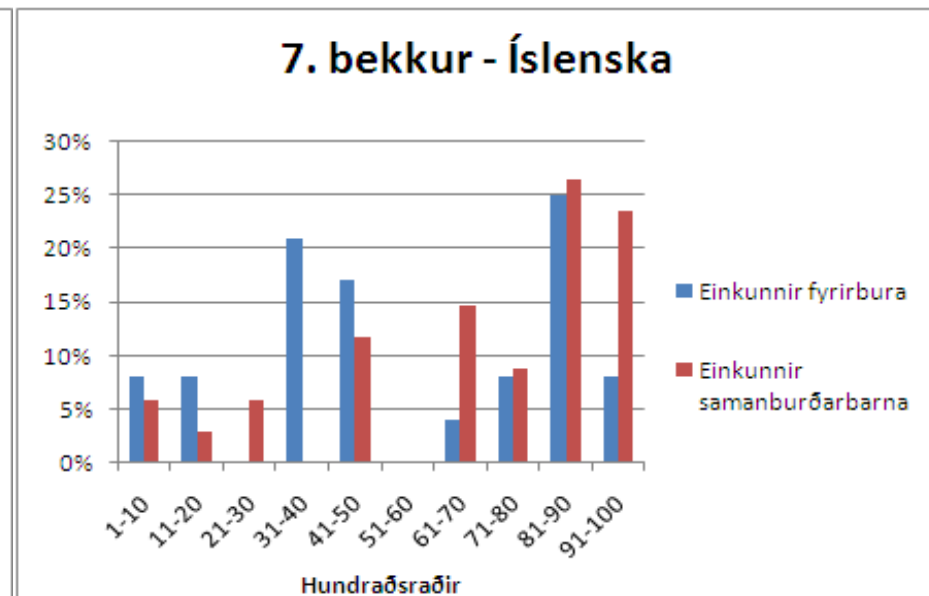
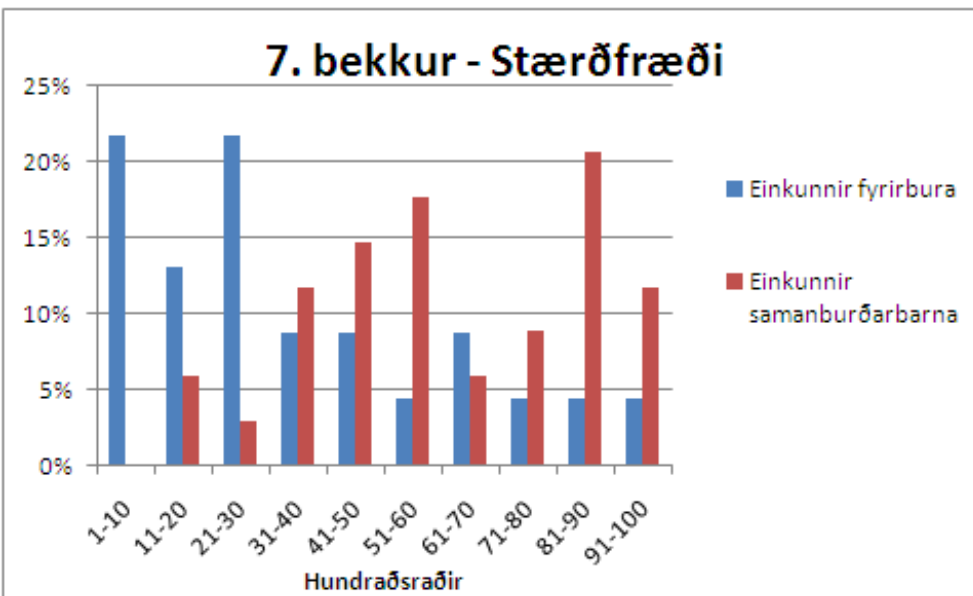
4. bekkur - Íslenska

7. bekkur

Samræmd próf í stærðfræði og íslensku

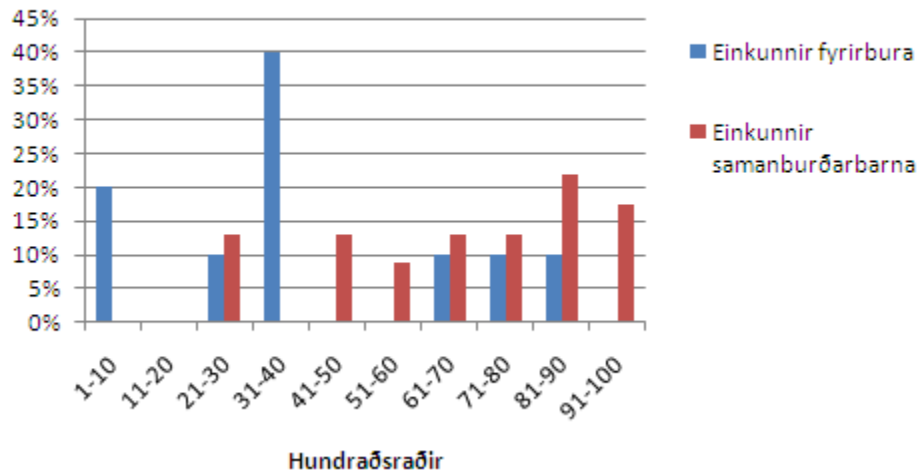

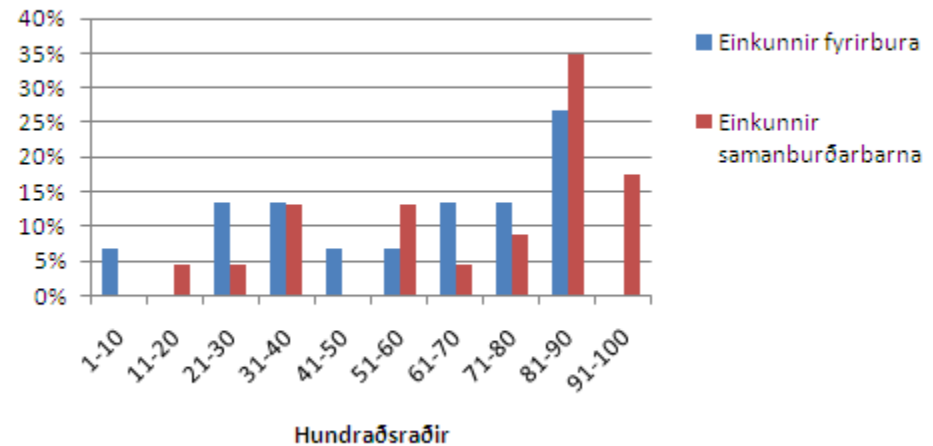
10. bekkur

Samræmd próf í stærðfræði og íslensku

10. bekkur - Stærðfræði

10. bekkur - Íslenska

Niðurstöður samræmdra prófa í 4. og 7. bekk

Samræmd próf	ELBW	Jafnaldrar	<i>p</i>
	m	m	
Stærðfræði í 4. bekk	36	65	0.001
Stærðfræði í 7. bekk	35	64	<0.001
Íslenska í 4. bekk	48	66	0.03
Íslenska í 7. bekk	55	71	0.035

m = mean percentiles

Hegðun og færni Mat unglunga og foreldra

Svör við Youth Self Report og Child Behaviour Checklist:

	Fyrirburar	Jafnaldrar	
	m	m	<i>p</i>
YSF-Total Problem Score	38.5	20.4	<0.001
CBCL-Total problem Score	25.8	8.6	<0.001

Fyrirbura-unglingar og foreldrar þeirra lýstu meiri kvíða, hlédrægni, líkamlegum, andlegum og félagslegum vanda, en ekki meiri óhlýðni.

Hegðun og færni Mat unglunga og foreldra

Svör við Youth Self Report og Child Behaviour Checklist:

	Fyrirburar	Jafnaldrar	
	m	m	<i>p</i>
YSF-Total competence	19.5	21.5	0.073
CBCL-Total competence	21.1	24.6	0.002

Ekki kom fram marktækur munur á svörum fyrirbura unglunga og samaburðarhópsins varðandi félagslega þátttöku og nám, en fyrirbura-foreldrar greindu frá meiri erfiðleikum varðandi félagsfærni og skóla

Youth Self Report - Positive Qualities Scale

	Fyrirburar	Jafnaldrar	
	m	m	p
Positive Qualities Scale	21.9	23.2	0.213

- 6.** Mér þykir vænt um dýr
- 15. Ég er nokkuð heiðarleg(ur)
- 49. Suma hluti get ég gert betur en flestir aðrir krakkar
- 59. Ég get verið vingjarnleg(ur)
- 60. Mér finnst gaman að reyna eitthvað nýtt
- 73. Ég á auðvelt að gera hluti í höndunum
- 80.** Ég stend á rétti mínum
- 88. Ég hef gaman að vera með öðru fólki
- 92. Ég hef gaman af því að koma öðrum til að hlæja
- 98. Mér finnst gaman að hjálpa til
- 106. Ég reyni að vera sanngjörn(gjarn) við aðra
- 107. Ég hef gaman að góðum bröndurum
- 108.** Ég tek lífinu létt
- 109. Ég reyni að hjálpa öðru fólki þegar ég get

Einelti – Frásögn foreldra

Einelti

6 (20%) af fyrirburaforeldrum skýrðu frá einelti

sem barn þeirra hafði orðið fyrir (ASSQ eða CBCL).

Þessir unglingar glímdu allir við námserfiðleika.

Enginn af foreldrum samanburðarunglinga skýrði frá einelti.

<http://olweus.is/kannanir.cmf>:

4.5% 13-16 ára unglunga voru þolendur eineltis árið 2005

Yau et al. 2012:

ELBW teenagers reported being victims of bullying more often than controls. Associated with subnormal intelligence, functional limitations, anxiety and less risk avoidance.

Lífsgæði – Svör við Kidscreen-52 matslista

Fyrirbura-unglinga skýra frá slakari lífsgæðum en fullburða jafnaldrar.

Munurinn var marktækur á 4 af 10 þáttum **Kidscreen-52 matslista**:

líkamleg líðan

andleg líðan

skap og tilfinningar

sjálfsmynd

en ekki á þáttunum:

sjálfsstjórn,

foreldrar og heimili,

fjárhagur,

félagslegur stuðningur og vinir,

skólaumhverfi

félagsleg þátttaka.

Hack et al, 2012: ELBW self report on health, functioning and well being:

Satisfaction, resilience, achievements and disorders were valued similar to NBWcontrols.

ELBW reported more often risk avoidance.

Í hnotskurn: Hegðun og líðan

Við 5 ára aldur komu fram einbeitingarerfiðleikar, tilfinningavandi og félagslegir erfiðleikar.

- Þessir erfiðleikar höfðu farið vaxandi þegar komið var fram á unglingsár að mati foreldra og unglunga.
- Unglingarnir skýrðu frá svipaðri þátttöku, námsfærni og félagsfærni og jafnaldrar, og mátu góða mannlega eiginleika sína á svipaðan hátt.
- Fyrirburaforeldrar voru ekki eins bjartsýnir hvað varðar félagslega færni og skólanám barna sinna en töldu þátttöku þeirra vera svipaða og hjá jafnöldrum.
- Fyrirburaforeldrar skýrðu frá einelti sem 20% fyrirbura þurftu að þola.
- Fyrirbura unglingar mátu lífsgæði sín svipuð og jafnaldrar varðandi vini, skóla og fjölskyldu, en lakari þegar spurt var um heilsufar og líðan.

Fyrirburar – almenn ráð

1. **Bólusetningar** – á réttum tíma
Ath að bæta við flensusprautum, hlaupabólu o.fl.
1. **Orkubæta mat** – fyrstu æviárin
2. **Þroski** – almenn örvun – á Vökudeild, heima og í leikskóla
3. **Dagvistun** – hversu lengi er hægt að bíða?
4. **Heilsufarsvandi** – lungu, miðtaugakerfi, melting, sýkingar, og ör frá nýburatíma
5. **Sjón og heyrn**
6. **Hreyfifærni, félagsfærni, staða í hópi félaga**
7. **Skóli** – einstaklingsnámskrá, styrkleikar, sérkennsla
8. **Íþróttir** - sund, hjólreiðar
9. **Einelti**
10. **Vanlíðan** – ADHD - Hlédrægni - Geðraskanir
Einkenni á einhverfurófi

Því lengur sem fylgst er með heilsu og þroska lítilla fyrirbura, þeim mun fleiri börn og unglingar greinast með heilsufars- og þroskafrávik.

Rannsóknir með víðu sjónarhorni á þroska og hegðun hafa leitt í ljós frávik sem hafa áhrif á námsfærni, samskipti og lífsgæði.

Takk fyrir

Fyrirburarannsóknir

1. Litlir fyrirburar á Íslandi. Lífslíkur og fötlun.
Ingibjörg Georgsdóttir, Atli Dagbjartsson. Læknablaðið 2003;89:299-302.
2. Litlir fyrirburar á Íslandi. Heilsufar og þroski.
Ingibjörg Georgsdóttir, Evald Sæmundsen, Ingibjörg Símonardóttir, Jónas G. Halldórsson, Snæfríður Þóra Egilson, Þóra Leósdóttir, Brynhildur Ingvarsdóttir, Einar Sindrason, Atli Dagbjartsson. Læknablaðið 2003;89:575-81.
3. Litlir fyrirburar á Íslandi. Niðurstöður þroskamælinga við fimm ára aldur.
Ingibjörg Georgsdóttir, Evald Sæmundsen, Ingibjörg Símonardóttir, Jónas G. Halldórsson, Snæfríður Þóra Egilson, Þóra Leósdóttir, Atli Dagbjartsson. Læknablaðið 2004;90:747-54.
4. Performance of ELBW children at 5 years of age on the Miller Assessment for Preschoolers.
Leosdottir T, Egilson ST, Georgsdottir I. Phys Occup Ther Pediatr. 2005;25(4):59-72.
5. Litlir fyrirburar á Íslandi 1991-1995. Áhættuþættir fyrir burðarmáls- og nýburadauða.
Brynja K. Þórarinsdóttir, Ingibjörg Georgsdóttir, Jóhann H. Jóhannsson, Atli Dagbjartsson.
Læknablaðið 2009;95:107-111.
6. Disabilities and health of extremely low-birthweight teenagers: a population based study.
Georgsdottir I, Erlingsdottir G, Hrafnkelsson B et al. Acta Paediatr. 2012 May;101(5):518-23.
7. Survival and neurodevelopmental outcome of ELBW children at 5 years of age: comparison of two cohorts born 10 years apart.
Jonsdottir GM, Georgsdottir I, Haraldsson A et al. Acta Paediatr. 2012 Jul;101(7):714-8.
8. Quality of life of adolescents born with extremely low birth weight.
Methúsalemsdóttir HF, Egilson SP, Guðmundsdóttir R et al. Acta Paediatr. 2013 Jun;102(6):597-601.
9. Behaviour and well-being of extremely low birth weight teenagers in Iceland.
Georgsdottir I, Haraldsson A, Dagbjartsson A. Early Hum Dev. 2013 Dec;89(12):999-1003.
10. Decreased postural control in adolescents born with extremely low birth weight.
Petersen H, Tulinius AT, Georgsdottir I, Einarsson EJ, Patel M, Haraldsson A, Fransson PA.
Exp Brain Res. 2015 May, 233(5):1651-62.
11. Þroski minnstu fyrirburanna á Íslandi 1988-2012.
Ólga Sigurðardóttir, Kristín Leifsdóttir, Þóroddur Þorkelsson, Ingibjörg Georgsdóttir. Læknablaðið 2020;106:71-77.